

www.uniblv.com
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
58 10
4783

ч. 19. 26. 77

В. Цбр. 4859
J. B.

Ш О Д У Н А В К А .

Бр. 14.

Београдъ 2. Априла.

1848.

ТУГА ЗА ПАНЧЕВАЧКИМЪ ГРАНИ- ЧАРИМА.

Тешко свуда своје безъ свога.
Србска пословица.

Стани димшо *), небыло ти трага!
Што ми носншь одабрану браћу
У ту клету землю Таліянску?
Зарь и браћу майка неговала,
Зарь су браћа до коня дорасла,
И до ковы и до бритке саблѣ,
Да гробови Таліянски буду.
Да ий гута море и пучина?
Мутна Саво, и тебе небыло!
Гди си Србу данасъ у невольи,
У невольи, али безъ неволѣ;
Зашто Саво, Срба посестримо,
Неуоставишь ту лађу проклету,
Зашто твоимъ бурнымъ таласима
Нераздрускашь то коло бубняво?
Браћа вичу: „Урра и помагай!“
А ты Саво ћутишь, и неашшь.
Браћа плачу, сузе проливаю,
Што до лађе доћи немогоше,
Да юначка целиваю лица,
Веру еданъ другомъ да зададу,
Веру тврду за суфеный данакъ,
Ой! тай данакъ Србска спасенія!
А ты Саво ћутишь, и неашшь;
Незнашь Саво, незнали те яди,
Какву рану братъ за братомъ носен,
Та се рана залечит' неможе
Ничимъ живымъ на беломе свету,
До братинскомъ негомъ и любви. —

*) Парва лађа.

Ахъ! одоше дични соколови,
Одоше намъ храбри граничари,
Да се бѣю съ хитры Таліяни.
Таліяни, мудри одъ старине,
Оће Србске увелити майке,
Многу сею у црно обуѣи,
И невесту многу заробити,
И сирочадъ Србску оставити.
Па кадъ Србска завука намъ майка,
Када сея за братомъ пропштити,
И сирочадъ съ невѣстомъ завриште:
Ко ће тужанъ муки одолети,
Кои юнакъ одъ Срба остати,
Да у нѣму срце непрепукне
Гледаюѣи яде око себе,
Гледаюѣи, а непомажуѣи;
Брѣ у нѣму пола срца нема,
Брѣ соколу саломнише крила.
У Београду, 27. Марта 1848.

Илія Захаріевиѣ.

СРБСКЕ РЕЧИ.

Напомена.

(Наставакъ.)

Издирати се, ремъ се; са свомъ снагомъ, изъ петны жила, викати и колико не треба.
Израчитати, илѣ, саврши; очи са строгошћу избечити попреко.
Израчитати се, илѣ се, саврши; строго и попреко на кога у неповольномъ говору погледати.
Излишити, илѣ, саврши; истерати изъ шта, и пргледаћу да излишимъ и детету прслучиѣ (изъ каквогъ комада чое, за хальину одрастноме куплѣногъ).
Изливати, алѣ; што и изпирати. „Радишь,“ или

говоришъ, текъ да съ тобомъ светъ уста измива," рече се ономе, кои што непаметно ради или говори.

Камѣнашъ, а; такса, која се наплаћуе на кола, и друго коешта, кадъ за време вашара у варошъ улазе.

Канѣ, ил; месо оно выше трепавица, на чему обрве стое.

Карабол, ов; растѣние, кога е плодъ наликъ на гроздъ; овде ово зову *мурѣкелъ*.

Клечати, амл; простирке, кецелъ, торбе и т. д. шарати.

Клицати, а; *keimen*.

Кокоравъ, а, о; коврчасте косе.

Колешати, амл; мешати, мутити: *узколеша* ме узмучи ме; *колеша* ме, мучи ме, превраћа ми прева.

Копчати, амл; дрво конопцемъ у бою умоченимъ за тесанѣ бележити.

Конѣицъ, а; дрво у стоељку (у речи. стелька), или и у земљу забодено, на комъ се витао окреће.

Копобати се, амл се; са живљѣнѣмъ какогодъ на край излазити, исплетати.

Косирити се, илз се; у оду са уздигнутомъ главомъ изпршено увјати се.

Краваль, лл; ело, кое се за онимъ, кои е у сватови, носи; *одтудъ*

Кравальноша, е; која краваль носи.

Кравити, илз; што смрзнуто, залећено, да се одгрева, отопи метати или држати.

Крвати, амл; загушљиво а почесто кашљати.

Кужель, жлл; два повесма уедно везана; в. десетићъ.

Купацъ, пца; меричица одъ оке, а и пояче, којомъ се ушуръ (уямъ) узима.

Курталисати, ишелз; избавити, излечити.

Лаксити, си; сунце кадъ ближе къ западу иде, рече се: „лакси сунце;“ (*одтудъ*: малаксати?).

Ластавица, е; свака она жљботина у главчине одъ кола, у коју се спице (паоци) удараю.

Ластавичити, илз; жљбити главчину.

Ластавичиљкъ, а; сврдо, којмъ се за ластавице врти; овде се зове *паличиљкъ*.

Лишити; „неће га лишити,“ „мыслишъ да ће те лишити,“ дакле што и: избавити, проћи.

Логомъ, нарѣче; не лежи логомъ, т. е. не пао у креветъ, него одећи не може.

Лучацъ, чца; 1. дрво, кое дужь колеѣвке одозго стои, те неда, да оно, чимъ е дете одъ мува

или комараца покривено, падне му на уста; 2. гроздъ съ лозомъ одсечень.

Люка, е; 1. на карабљи и другимъ свиралама свака рупа; 2. у сата меденогъ она свака ямица, в. *оке*.

Мамлазъ, а; кои слабо што научити може и хоће.

Мезуљ, лл; кочиѣ безъ левчій.

Мекуша, е; трава мекана, ситна; а и сено одъ нл.

Метевъ, а; мѣсто, гди се марви полагае (меће). „Тежи на свой метевъ;“ рече се о ономе човеку, кои се кудгодъ одселио, али текъ не може да забораѣ своју постойбину, него е обилази, или се и поврати у ню.

Мобити, илз; мобу имати.

Мрежаге, га; оно, што у речи. *проишъ*.

Мрмољкъ, ллка; мала животињица у води.

Навечарѣ, рл; вече дана когъ, увече познатогъ каквогъ дана. „Познае се свечарѣ по навечарю;“ „св. Сави поютарѣ, веригама навечарѣ.“

Наврањити, илз, наговорити кога на каквогъ посао, кои ће зло по нлѣга испасти.

Називало, ла; туђа мука присвоена; „нлгово називало, а туђе издирало.“

Наканѣити се, илз се; спустити канѣ; у неповольности каквој очи и оно, што е подъ обрвама, спустити доле, оборити.

Накарадало, ла; кои зна коешта приповедати.

Накарадати, амл; коешта приповедати; „накарада, као баба у болести.“

Напакостити, илз; саврш. одъ пакостити.

Насивати, амл; оснутакъ довршивати.

Насуморити се, илз се; у неповольности каквој сневеселити се у лицу. Насуморило се време; натуштило се.

Натрапати, амл; неразговетно и какогодъ, крупно написати или навезти.

Натрапати, амл; у помрчини на штогодъ нанћи, нагазити.

Натрушити, илз, саврш.; напакостити, зло за зло вратити коме; „Богъ му натрунио;“ напакостио; злымъ му вратио.

Натруганъ, тла, о; слабъ; слаба здравля.

Наустище, нарѣч; што и *устмено*.

Недорастникъ, а; мужко дете нашегъ злотвора; а **Недорастница, це;** женско, што мужко недорастникъ.

Недостижанъ, жла, о; у послу надзаданъ.

Недотка, ке; кадъ се на неумереномъ или кои утиче разбою тлаюћи поврати, онда се съ едне стране не сабиа добро повучица, него

остае платно редко; то се зове *недотка*; долази недотка.

Некъ; у пословици: некъ е тврђи одъ камена; т. е.

Неманъ, ил; оскудость; живи у свакомъ неманю. *Нерастъ, а*; der Eber.

Обезочити, илз, саврш.; немати стыда ни срама; обезобразити.

Обишъ, ил; не зна никаковы обива, т. е. нема лукавства.

Обколети, елз; или

Обколити, илз, саврш.; umzingen.

Ободилъ, илз; неделя; 6 посленьи, тежачки дана преко неделъ.

Образакъ, дка; оно, што се одъ велике или неравне, несднаке, врлетне нъиве у еданъ ма захвати, те се оре. Ово се зове и: *дильна*, *сманян*. *дильчица*.

Обрка, кз; у брда она два дужна, усмолъномъ жицомъ (концемъ) обмотана дрвета.

(Далъ слѣдуе.)

ПУТОВАНЬ

изъ Београда у Италию (аустрійску) прошлогъ 1847. лѣта.

(Свршетакъ.)

Тревизо е варошъ са 15.000. жителя. Има дркву катедралну и другу едну: св. Николе, подигнута одъ папе Бенедикта XI., палате: суда и новы тамница, атенеумъ наука и књижества, явне школе, башту ботаничку и за земљодѣлие (агрикултурну), библиотеку са више одъ 30.000 књига, великій театаръ. Варошъ се у вече освѣтли гасомъ.

Удина е поглавито мѣсто Фриала италијскогъ. Столица негда патриарха аквилейскогъ, а после подъ републикомъ млетачкомъ столица епископа. Има старый и новый семинарь, Zaloжиште, болницу, явну библиотеку и приватну: грофа Флориа, театаръ, институтъ филхармоничный и драматичкий, палату негда патриархову а после млетачки заповѣдника, судъ криминальный; жителя има 24.000. Изъ Удине идући у Горницу, путникъ оставля землю италијанску и ступа на ону, гдѣ већъ славенский народъ живи. Идући изъ едне у другу одъ поменути вароша у еднимъ колима са више женски особа, чуемъ едну одъ нѣи гдѣ проговори езикомъ славенско-краньскимъ (Краньци себе називаю Словенци.).

Колико е за путника, крозь Италию (аустрійску) пролазећегъ, пріятно, кадъ види ону красну равницу, кою са сѣвера горе алиске а съ южне стране Апенини красе, преко кое свуда унакретъ понаправљани су добри путови, толике вароши и мѣста, све съ каменитимъ старимъ кућама и свима у нѣима за побожности, науке, радности и увеселѣнѣ подигнута заведѣна; толико су се мени више јошъ допала и омалила она најлѣпше ураћена поля. Нема тамо нигдѣ празне земљ, нема трия и не искрчене земљ; све е то у нѣиве и ливаде преобраћено, све живомъ оградомъ опасно, све полъ у едно узевши показуе се оку као еданъ весело изгледаюћий вртъ. Само онај край око Мантуе, кои е мочаранъ, не изгледа тако лѣпо; ал' и онъ, идући изъ речене вароши у Верону, показуе поля пириномъ засѣяна и то врло пространа. Ове баре служе, да се пририпачъ може подъ воду ставити, кадъ треба. Па ова лѣпа и тако добро и прилѣжно обраћена земля, само е зато овака, што е трудомъ човеческимъ до садашнѣгъ свогъ станя дотерана; еръ безъ гноеня тамо слабо бы што родило; цѣло е површѣ земальско шлюнакъ, поврхъ овогъ земля наплавлѣна. Истина, да е сама природа Итали (аустрійской) многа езера и рѣке дала; ал' су Италијани после изъ овы канале на све стране прокопали и себи воде на нѣиве и ливаде довели, да се готово суше не бое; кадъ годъ газда одъ земљ хоће, онъ е водомъ потопити и ову опетъ у корито канала спустити може. Зато се тамо земљ оне скуплѣ плаћаю, кое се лакше наводнити могу; зато е обдржаванѣ канала найвећа брига и пакня правителства и поедини община и имаоца земала. Одъ најдревнии времена законници постое, како треба рѣшавати и пресуђивати парнице породивше се за узаићиванѣ воде, пролазакъ канала и употребљиванѣ воде изъ овы за наводняванѣ надлежны нѣива и ливада.

У цѣлой краљвини ломбардо-млетачкой земљ принадлеже готово све богатымъ людма; зато тамо села и селяка као кодъ насъ и нема; него они, кои землю раде, обично су надничари, кои кодъ самогъ господара земљ или кодъ закупца на надницу раде. Ал' зато опетъ ови надничари болъ су одъвени и болъ обыталиште и намѣштай у овоме имаю, него наши селяци, кои су свое земљ господари.

Нити самъ я видю тамо села, као што су у Срему и по Угарии; него села су тамо саставлѣна изъ самы селски добара (као што у Бачкой

кажу (салаша), само што су ова польска добра не текъ зградама згоднимъ за економію, него и польскимъ дворовима (вилама) украшена, а гдѣ су куће ушорене и една до друге: то су вароши и варошице; а вароша има више до 20., у којима преко 10.000 душа има, а варошица око 400; села или община сеоски око 2000.; тако села само јошъ толико као у насъ, ал' вароша и варошица! — каква разлика између насъ и њи; а просторъ краљвине толики е колико и Србија. Но, гдѣ е много вароша и гдѣ свѣта на одной четверокутной мильи много живи; види се како по путовима путници све еднако: на брзовозима и другимъ колима, на коньма и пѣшке дано и поћу врве; па гдѣ годъ доћу, налазе све угодности човеку потребне; и то све прилично цѣномъ.

Краљвина ломбардо - млетачка, као део царства аустријскогъ, има за управителя у земљи вице-крала; подъ овимъ стое два губернатора: еданъ за Ломбардию у Милану, а другиј за Млетве у Млетцима. Краљвина се дѣли на окружја (делегације), одъ кои Ломбардіја 9., а Млетачка 8. има. Судови првостепенни су у свакомъ окружју; апелација у Милану и Млетцима; а највећій е судъ за цѣлу краљвину у Верони.

Краљвина поменута има прихода:

1. данакъ одъ непокретности	6,300.000 тал.
2. наметъ на личности	428.500 "
3. " " потрошакъ	2,591.500 "
4. " ђумрука	2,618.500 "
5. приходъ одъ соли	2,581.000 "
6. монополъ дувана и бурмута	972.000 "
7. штемпель	394.500 "
8. лутрија	409.500 "

Свега 15,695.500 тал.

Оставивши Италију наступио самъ одма на земљу, гдѣ Словенци живе. Поглавита варошъ окружја едногъ приморја илирскогъ естъ Горница (тал. Gorizia, њмачки Görtz), варошъ међу каменитимъ брџима лежећа. Има црвју катедралну езуитску бывшу и кармелитску. Столица епископа, надлежateljства и суда окружногъ. Има и одну велику фабрику шећера.

Дошавши и боравивши у Тресту 10. дана, мотрио самъ овдѣ највише на трговину, њнѣ окреть са источнимъ странама и она заведена, коя къ напредку трговине служе. Варошъ е ова

стара. У време Римљана сѣдио е у њој еданъ преторъ. Императоръ Августъ (за време владани његовогъ се Христосъ родио), оплотио е био варошъ зидомъ; Атила е упропастио ватромъ. Позднѣ подпадне подъ власть патријарха аквилейски; и после завоюю њоме Млетчани. Са владомъ овомъ Трстанци незадовољни подвргну се на ново патријарху аквилейскомъ. Но незадовољни и съ овимъ, као и съ Млетчанима, подвргну се варошани речени своевольно аустријској кући 1382. год. после Хр. Год. 1714. огласи Карлъ VI. Треть слободнимъ пристанищемъ. У Тресту сѣди губернаторъ приморја илирскогъ, епископъ и више надлежateljства. Има више цркви, међу којима и двѣ православне: србску и грчку. За продвѣтанъ наука и обучавања постое у Тресту: явна библиотека, музеумъ, друштво наука и књижевства; краљвска академія, школа трговачко-научичка, ова особито добро уређена имајућа осамъ библиотеке врло богату збирку односећу се на природну историју; ботаничку башту и хемичку радјоницу (лабораторіумъ). За трговину има берза, ескопшна банка и тергестеумъ (трговачкій састанакъ), два лазарета (карантина); за приманъ сирота и болестника има кућу сиротиньску, и велику болницу, коя се доготовлява и коя ће стати 500.000 тал. Треть е имао 6000 жителя, кадъ е оглашень за слободно пристаниште, а како се овимъ огласи, дигне се на 14.000.; сада има преко 60.000. душа.

Оставивши Треть, ударимъ преко Любљане, у којој самъ се вароши 3½ дана бавіо. Шта самъ у библиотеки лицеума любљанскогъ нашао; казао самъ у бровима 38., 39. и 40. Подунавкѣ пр. год. Изъ Любљане доћемъ преко Новогъ Мѣста у Загребъ, у коме самъ се мѣсту више дана задржавао и састаю се са онимъ племенитимъ Хрватима, кои народность свою противу насртаня странскогъ онако јоначки бранећи, дотога су већъ дотерали, да су е одбранили и сачували и сада само се о томе брину, како ће исту народность свою средствомъ просвѣте народне болѣ и снажнѣ развити и утемелжити. Опровствивши се съ добримъ нашимъ пріятелима у Загребу, поћемъ изъ вароши ове у Сисакъ и изъ мѣста овогъ сувимъ до Земуна, и у Београдъ вратимъ се, пробавивши на путу овоме равно два мѣсеца.

И. Г.

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Издано и печатано у Правителственој Книгопечатни у Београду.

Сувишакъ, шка; што одашта претече, или се до-
да на што.

Суштый, а, е; истоветный; тако за сына, кои е
сасвимъ отчине нарави, вели се: *суштый о-*
тацъ.

Талникъ, а; котарица тако оплетена, да се текъ
одозго рука промолити може. У њѣму се о-
бично ораи држе.

Тегель, ал; прошивачъ уздужъ по огрљици
(зјачици, крогну) одъ кошулѣ и запонцима
(исецлама); штепъ.

Тегельсати, ишелъ; огрљицу или запонке ште-
повати.

Тегельски, нарѣч.; рубити или шити овако као
што се тегельише.

Темерутинъ, а; отврдути злопамтило; кои се
немысли, нит' е се надати да ће се повра-
тити; непримирљивый.

Темеруткица, нѣ; женско, које најману увреду
дуго памти.

Тикачъ, а; ткачъ, der Weber.

Тиньити, илѣ; погачу, лепињу и т. д. таньити;
дланомъ претискивати, лупкати.

Толяги, алѣ; пшеницу или зобъ косити косомъ,
на којој е толя привезана.

Траканецъ, нца; обично се говори у множ. *тра-*
канци; гласови неулюдногъ владаня. „Стижу
траканци;“ т. е. откриваю се, чују се нева-
љалства.

Трапати, алѣ; ноћу невешто ићи, басати, поср-
тати; 2. постве дане премршивати, одтудъ
трапава (себична) недела.

(Крај слѣдуе.)

ОБЗОРЪ КНИЖЕВНЫЙ.

Јена пресуда о „Смилю“, стихотворилъ сачи-
неніа е. Д. Михайловића.

(Крај.)

Страну 25. запрема „Очалуѣ.“ Предметъ по се-
би доста тежакъ, кои намъ е тако одъ г. сачинителя
представљѣнъ, да се поредъ свогъ напрезаниа његови
умни сила јсно види, да за такове единствено in-
gratis sensibus принадлежеће предмете јошъ дорас-
тао нѣ. Оваке предмете како представљати треба,
нека г. сачинителю за најпоузданиј правацъ послу-
же мысли Христіана Гарве о стихотворству, кои из-
нећу осталогъ и ово каже: „Schildert sie (die Dicht-
kunst) Gegenstände der Sinne, man will sie gleichsam vor

Augen sehen. Behandelt sie Gegenstände des Verstandes,
man will sie mit Leichtigkeit und mit lebhaften Theilnahme
faßen. Man verlangt noch mehr. Man fordert den glück-
lichsten und wohlklingendsten, einen genau abgemessenen und
doch zugleich zwanglosen Ausdruck.“ — Страну 41. заузи-
ма „*O лепоти драге мовъ љубивѣ.*“ Кадъ г. сачини-
тель у станю нѣ быо, другимъ каквимъ љпшимъ и
прикладнимъ сравнѣнјима љпоту драге описати, то
да е подражавао нашимъ народнымъ пѣсмама, и она-
ко описанѣ да е извео, као што се у њима на мно-
гимъ мѣстима описанѣ љпоте обично са сравнѣни-
емъ образа цвѣта каквогъ починѣ. Оваке пѣсме
треба да прати чувство вкуса пуно израженія. „*Ус-*
кликъ Србскогъ Роду на Благовѣсти год. 1846“ на
страни 66. тако е вѣшто поетички сложенъ, да чи-
тателю ништа друго не остав чинити, него више
путій преко и уздужъ, као учитель небрежљиво ис-
писаный прописъ ученика, перомъ превући. — Осимъ
овдѣ споменути има јошъ два три парчета различ-
ногъ, а друга су сва љубавногъ садржанія, изъ кои
се види, да е г. сачинитель безусловный пожертво-
ватель љубавны чувствованя, у којима нити има при-
родногъ течаја, нити какве живости и љакости пое-
тичке, збогъ чега е и стихотворство у Смилю упра-
во мутаво или никакво. —

Одъ скорогъ е времена нека редња списатељ-
ства ударила у млађу класу наукама бавећу се људј;
тако еданъ јошъ честито ни прашину школску съ
капута истресао нѣ, а већ на све стране съ обяв-
љѣнемъ на књевгу, само съ љпо измышљѣнимъ име-
номъ, а никаквомъ другомъ унутрашњомъ важношћу
украшену, лети, као што е сачинитель Смиля. Другій
на вратъ на носъ свудъ распростире љпо у наоко-
ло извезене забавнике. И тако редомъ свакиј по
штогодъ, а у свему ништа. Краља Дечанскогъ, Цвѣтъ
Милости или Тестаментъ Чедољубивогъ Отца, Баш-
чована, дайте намъ господо списатељни! — Дай Бо-
же, да се сваке године по неколико оваки на нашемъ
књижества полю возникнувши, срце и душу питаю-
ћегъ мириса, цвѣтака развѣ, а изъ тућегъ у наше
Сматранѣ дѣла божіи пресади, пакъ ћемо занста у
изображенію напредовати, а поредъ Смиля, забавни-
ка и пѣсмама богме гдѣ смо, ту смо. —

С. Николѣѣ.

У пр. листу Подунавье на другој страни у
другомъ реду у мѣсто признателности треба да
стои признаности.

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Печатано у Правителственој Књигопечатњи у Београду.